

ЗАКОН

О ПРАВИМА ПАЦИЈЕНАТА

I. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим законом уређују се права пацијената приликом коришћења здравствене заштите, начин остваривања и начин заштите тих права, као и друга питања у вези са правима и дужностима пацијената.

Значење израза у овом закону

Члан 2.

Основни појмови употребљени у овом закону имају следеће значење:

1) пацијент је лице, болесно или здраво, које затражи или коме се пружа здравствена услуга ради очувања и унапређења здравља, спречавања, сузбијања и раног откривања болести, повреда и других поремећаја здравља и благовременог и ефикасног лечења и рехабилитације;

2) медицинска мера је здравствена услуга која се пружа у превентивне, дијагностичке, терапијске и рехабилитационе сврхе;

3) дете је лице до навршених 18 година живота;

4) способност за расуђивање детета које је навршило 15 година живота, у смислу овог закона, подразумева способност детета да разуме природу свог здравственог стања, сврху медицинске мере која се предлаже, ризике и последице предузимања и непредузимања мере, као и способност да добијене информације одмери у процесу доношења одлуке;

5) члановима уже породице сматрају се: супружник или ванбрачни партнер, деца, браћа, сестре, родитељи, усвојитељ, усвојеник и друга лица која живе у заједничком породичном домаћинству са пацијентом.

Појмови употребљени у овом закону у граматичком мушком роду, подразумевају природни мушки и женски род лица на које се односе.

Члан 3.

Пацијенту се гарантује једнако право на квалитетну и континуирану здравствену заштиту у складу са његовим здравственим стањем, општеприхваћеним стручним стандардима и етичким начелима, у најбољем интересу пацијента и уз поштовање његових личних ставова.

Остваривање права из става 1. овог члана заснива се на партнерском односу пацијента као примаоца здравствених услуга и здравственог радника, односно здравственог сарадника као даваоца здравствених услуга.

Партнерски однос из става 2. овог члана подразумева узајамно поверење и поштовање између пацијента и здравственог радника, односно здравственог сарадника на свим нивоима здравствене заштите, као права и дужности партнера у том односу.

Члан 4

Овај закон примењује се и на стране држављане који остварују здравствену заштиту у Републици Србији, у складу са законом и потврђеним међународним споразумима.

Члан 5.

Овај закон примењује се на здравствене установе, друге облике здравствене службе (у даљем тексту: приватна пракса), организационе јединице високошколских установа здравствене струке које обављају здравствену делатност, друга правна лица за која је посебним законом предвиђено да обављају и одређене послове из здравствене делатности и здравственог осигурања, као и на здравствене раднике и здравствене сараднике.

II. ПРАВА ПАЦИЈЕНАТА

Право на доступност здравствене заштите

Члан 6.

Пацијент има право на доступну и квалитетну здравствену заштиту, у складу са својим здравственим стањем, а у границама материјалних могућности система здравствене заштите.

У поступку остваривања здравствене заштите, пацијент има право на једнак приступ здравственој служби, без дискриминације у односу на финансијске могућности, место становања, врсту обољења или време приступа здравственој служби.

Право на информације

Члан 7.

Пацијент има право на све врсте информација о стању свога здравља, здравственој служби и начину како је користи, као и на све информације које су на основу научних истраживања и технолошких иновација доступне.

Пацијент има право да информације из става 1. овог члана, добије благовремено и на начин који је у његовом најбољем интересу.

Пацијент има право на информацију о имену и презимену и професионалном статусу здравствених радника, односно здравствених сарадника који учествују у предузимању медицинских мера и поступку његовог лечења опште.

Право на превентивне мере

Члан 8.

Пацијент има право на одговарајуће здравствене услуге ради очувања и унапређења здравља, спречавања, сузбијања и раног откривања болести и других поремећаја здравља.

Здравствена установа има обавезу спровођења превентивних мера из става 1. овог члана, подизањем свести људи и обезбеђивањем здравствених услуга у одговарајућим интервалима, за групације становништва које су изложене повећаном ризику оболевања, у складу са законом.

Право на квалитет пружања здравствене услуге

Члан 9.

Пацијент има право на доступност квалитетној здравственој услузи, у складу са здравственим стањем и утврђеним стручним стандардима.

Право на квалитет здравствене услуге подразумева одговарајући ниво пружања здравствених услуга и хуманог односа према пацијенту.

Право на безбедност пацијента

Члан 10.

Пацијент има право на безбедност у остваривању здравствене заштите, у складу са савременим достигнућима здравствене струке и науке, с циљем постизања најповољнијег исхода лечења и смањења ризика за настанак нежељених последица по здравље пацијента, на најмању могућу меру.

Здравствена установа је дужна да се стара о безбедности у пружању здравствене заштите, као и да континуирано прати факторе ризика и предузима мере за њихово смањење, у складу са прописима којима се уређује област квалитета у здравственој заштити.

Пацијент не може трпети штету проузроковану неадекватним функционисањем здравствене службе.

Право на обавештење

Члан 11.

Пацијент има право да од надлежног здравственог радника благовремено добије обавештење, које му је потребно како би донео одлуку да пристане или не пристане на предложену медицинску меру.

Обавештење из става 1. овог члана обухвата:

- 1) дијагнозу и прогнозу болести;
- 2) кратак опис, циљ и корист од предложене медицинске мере, време трајања и могуће последице предузимања односно не предузимања предложене медицинске мере;
- 3) врсту и вероватноћу могућих ризика, болне и друге споредне или трајне последице;
- 4) алтернативне методе лечења;
- 5) могуће промене пацијентовог стања после предузимања предложене медицинске мере, као и могуће нужне промене у начину живота пацијента;
- 6) дејство лекова и могуће споредне последице тог дејства.

Обавештење из ст. 1. и 2. овог члана надлежни здравствени радник дужан је дати пацијенту и без тражења.

Обавештење даје надлежни здравствени радник усмено и на начин који је разумљив пацијенту, водећи рачуна о његовој старости, образовању и емоционалном стању. Ако надлежни здравствени радник процени да пацијент, из било ког разлога, не разуме дато обавештење, обавештење се може дати члану пацијентове уже породице.

Ако пацијент не познаје језик који је у службеној употреби на територији здравствене установе, мора му се обезбедити преводилац, а ако је пацијент глувонем, мора му се обезбедити тумач, у складу са законом.

Пацијент се може одрећи права на обавештење, осим обавештења о томе да је предложена медицинска мера потребна и да није без знатног ризика, односно да је ризично њено непредузимање.

Надлежни здравствени радник може, изузетно, прећутати дијагнозу, ток предложене медицинске мере и њене ризике, или обавештење о томе умањити, ако постоји озбиљна опасност да ће обавештењем знатно нашкодити здрављу пацијента. У том случају обавештење се мора дати члану уже породице пацијента.

У поступку остваривања здравствене заштите, дете које је способно за расуђивање, без обзира на године живота, има право на поверљиво саветовање и без пристанка родитеља, када је то у најбољем интересу детета.

Пацијент односно законски заступник има право на обавештење и увид у трошкове лечења пацијента.

Надлежни здравствени радник у медицинску документацију уноси податак да је пацијенту, члану уже породице, односно законском заступнику, дао обавештење о подацима из ст. 1. и 2. овог члана.

Право на слободан избор

Члан 12.

Пацијент има право на слободан избор доктора медицине, односно доктора стоматологије, здравствене установе, као и слободан избор предложених медицинских мера, у складу са законом којим се уређује област здравствене заштите и законом којим се уређује област здравственог осигурања.

Право на друго стручно мишљење

Члан 13.

Пацијент има право да од доктора медицине, односно доктора стоматологије, који није директно учествовао у пружању здравствене услуге, затражи друго стручно мишљење о стању свога здравља.

Право из става 1. овог члана пацијент остварује на лични захтев.

Здравствена установа је дужна да на видном месту истакне и редовно ажурира, списак организационих јединица и доктора медицине, односно доктора стоматологије, који пружају здравствене услуге у тој организационој јединици.

Право на приватност и поверљивост

Члан 14.

Пацијент има право на поверљивост свих личних информација, које је саопштио надлежном здравственом раднику, односно здравственом сараднику, укључујући и оне које се односе на стање његовог здравља и потенцијалне дијагностичке и терапијске процедуре, као и право на заштиту своје приватности током спровођења дијагностичких испитивања и лечења у целини.

Забрањено је да надлежни здравствени радник, односно здравствени сарадник, саопшти другим лицима личне информације из става 1. овог члана.

Прегледу пацијента и предузимању медицинских мера уопште,—могу присуствовати само они здравствени радници, односно здравствени сарадници који непосредно учествују у прегледу пацијента и предузимању медицинских мера.

По правилу, прегледу пацијента и предузимању других медицинских мера, могу присуствовати ученици и студенти школа и високошколских установа здравствене струке, у сврху обављања практичне наставе, као и здравствени радници и здравствени сарадници, у току обављања приправничког стажа и стручног усавршавања, осим ако то пацијент одбије.

Пацијент може дати пристанак и за присутност других лица, приликом његовог прегледа и предузимања медицинских мера уопште.

На изричит захтев пацијента, прегледу који обавља надлежни доктор медицине, односно доктор стоматологије, не могу присуствовати други здравствени радници, односно здравствени сарадници.

Право на пристанак

Члан 15.

Пацијент има право да слободно одлучује о свему што се тиче његовог живота и здравља, осим у случајевима када то директно угрожава живот и здравље других лица.

Без пристанка пацијента не сме се, по правилу, над њим предузети никаква медицинска мера.

Медицинска мера противно вољи пацијента, односно законског заступника детета, односно пацијента лишеног пословне способности, може се предузети само у изузетним случајевима, који су утврђени законом и који су у складу са лекарском етиком.

Члан 16.

Пацијент може дати пристанак на предложену медицинску меру изричито (усмено или писмено), односно прећутно (ако се није изричито противио).

Пацијента не обавезује пристанак коме није претходило потребно обавештење у складу са чланом 11. овог закона, а надлежни здравствени радник који предузима медицинску меру, у том случају сноси ризик за штетне последице.

Пристанак на предложену медицинску меру пацијент може опозвати (усмено или писмено), све док не започне њено извођење, као и за време трајања лечења, под условима прописаним овим законом.

Пацијент има право да одреди лице које ће у његово име дати пристанак, односно које ће бити обавештено о предузимању медицинских мера, у случају да пацијент постане неспособан да донесе одлуку о пристанку.

Члан 17.

Пацијент има право да предложену медицинску меру одбије, чак и у случају када се њоме спасава или одржава његов живот.

Надлежни здравствени радник дужан је да пацијенту укаже на последице његове одлуке о одбијању предложене медицинске мере, и да о томе од пацијента затражи писмену изјаву која се мора чувати у медицинској

документацији, а ако пацијент одбије давање писмене изјаве, о томе ће сачинити службену белешку.

У медицинску документацију надлежни здравствени радник уписује податак о пристанку пацијента, односно његовог законског заступника на предложену медицинску меру, као и о одбијању те мере.

Члан 18.

Над пацијентом који је без свести, или из других разлога није у стању да саопшти свој пристанак, хитна медицинска мера може се предузети и без његовог пристанка, о чему ће се обавестити чланови уже породице, увек када је то могуће.

Медицинска мера из става 1. овог члана у здравственој установи, предузима се на основу конзилијарног налаза.

Ако законски заступник детета, односно пацијента лишеног пословне способности није доступан или одбија предложену хитну медицинску меру, хитна медицинска мера може се предузети, ако је то у најбољем интересу пацијента.

Ако се током оперативног захвата појави потреба за његовим проширењем, који се није могао претпоставити, проширење оперативног захвата може се обавити само ако је, на основу процене доктора медицине, односно доктора стоматологије који предузима тај захват, он неодложно потребан.

Члан 19.

Ако је пацијент дете или је лишен пословне способности, медицинска мера може се предузети, уз пристанак његовог законског заступника, који је претходно обавештен у смислу члана 11. овог закона.

Надлежни здравствени радник, односно здравствени сарадник дужан је да омогући да дете, односно пацијент лишен пословне способности и сам буде укључен у доношење одлуке о пристанку на предложену медицинску меру, у складу са његовом зрелошћу и способношћу за расуђивање.

Надлежни здравствени радник, који сматра да законски заступник пацијента не поступа у најбољем интересу детета или лица лишеног пословне способности, дужан је да о томе одмах обавести надлежни орган старатељства.

Дете, које је навршило 15 година живота и које је способно за расуђивање може самостално дати пристанак на предложену медицинску меру, уз претходно обавештење из члана 11. овог закона.

Ако дете, које је навршило 15 година живота и које је способно за расуђивање, одбије предложену медицинску меру, надлежни здравствени радник дужан је да пристанак затражи од законског заступника.

Право на увид у медицинску документацију

Члан 20.

Пацијент има право увида у своју медицинску документацију.

У случају када је пацијент дете, односно лице лишено пословне способности, право увида у медицинску документацију има законски заступник, осим у случају из члана 24. став 1. овог закона.

Дете, које је навршило 15 година живота и које је способно за расуђивање, има право увида у своју медицинску документацију.

Чланови уже породице пацијента имају, изузетно, право увида у медицинску документацију свог члана породице, ако су ти подаци од значаја за њихово лечење.

Надлежни здравствени радник дужан је да уредно води медицинску документацију, у складу са законом, и да евидентира све предузете медицинске мере, а посебно анамнезу, дијагнозу, дијагностичке мере, терапију и резултат терапије, као и савете дате пацијенту.

Право на поверљивост података о здравственом стању пацијента

Члан 21.

Подаци о здравственом стању, односно подаци из медицинске документације, спадају у податке о личности и представљају нарочито осетљиве податке о личности пацијента, у складу са законом.

Податке из става 1. овог члана, дужни су да чувају сви здравствени радници, односно здравствени сарадници, као и друга лица запослена у здравственим установама, приватној пракси, организационој јединици високошколске установе здравствене струке која обавља здравствену делатност, другом правном лицу које обавља одређене послове из здравствене делатности у складу са законом, организацији обавезног здравственог осигурања, као и правном лицу које обавља послове добровољног здравственог осигурања, код којих је пацијент здравствено осигуран, а којима су ти подаци доступни и потребни ради остваривања законом утврђених надлежности.

Нарочито осетљивим подацима о личности пацијента сматрају се и подаци о људским супстанцама, на основу којих се може утврдити идентитет лица од кога оне потичу.

Лица из става 2. овог члана, као и друга лица која неовлашћено, односно без пристанка пацијента или законског заступника, располажу подацима из медицинске документације у супротности са овим чланом, и неовлашћено износе у јавност те податке, одговорни су за одавање нарочито осетљивих података, у складу са законом.

Члан 22.

Дужности чувања података из члана 21. став 1. овог закона, надлежни здравствени радници, односно здравствени сарадници, као и друга лица запослена код послодаваца из члана 21. став 2. овог закона, могу бити ослобођени само на основу писменог пристанка пацијента, односно његовог законског заступника, или на основу одлуке суда.

Ако је пацијент односно законски заступник, писменом изјавом или овлашћењем овереним код надлежног органа, а које се чува у медицинској документацији, дао пристанак на саопштавање података о здравственом стању, надлежни здравствени радник може саопштити податке о здравственом стању пацијента.

Изузетно од става 2. овог члана, надлежни здравствени радник може саопштити податке о здравственом стању пацијента пунолетном члану уже породице, и у случају када пацијент није дао пристанак на саопштавање

података о свом здравственом стању, али је саопштавање тих података неопходно ради избегавања здравственог ризика за члана породице.

Члан 23.

Пацијент односно његов законски заступник има право на копију медицинске документације и сноси неопходне трошкове израде копије медицинске документације.

Изводи, односно копије медицинске документације за умрлог члана породице могу се дати пунолетном члану уже породице односно законском заступнику, на његов захтев, ради остваривања законом утврђених права.

Подаци из медицинске документације, односно изводи тих података, као и копије медицинске документације, могу се дати, ради обављања послова утврђених законом: органу старатељства, организацији обавезног здравственог осигурања и правним лицима која обављају делатност добровољног здравственог осигурања, као и другим правним лицима, ако је то прописано законом.

На захтев надлежних правосудних органа, могу се дати подаци, односно изводи тих података, као и копије медицинске документације пацијента, а изузетно, може се дати и целокупна медицинска документација на увид.

Подаци из медицинске документације пацијента, односно из здравствене евиденције која се води у складу са законом, могу се достављати органу надлежном за послове статистике, као и здравственим установама које обављају послове јавног здравља, у складу са законом.

Подаци из медицинске документације пацијента, могу се користити у научноистраживачке сврхе, само уз пристанак пацијента, односно његовог законског заступника, у складу са законом.

Подаци из ст. 3-5. овог члана достављају се као нарочито осетљиви подаци о личности, у складу са законом.

Члан 24.

Дете, које је навршило 15 година живота и које је способно за расуђивање, има право на поверљивост података који се налазе у његовој медицинској документацији.

Надлежни здравствени радник, и поред захтева детета да се информације о његовом здравственом стању не саопште његовом законском заступнику, дужан је да у случају озбиљне опасности по живот и здравље детета, информације о његовом здравственом стању саопшти његовом законском заступнику.

Право пацијента који учествује у медицинском истраживању

Члан 25.

Медицинско истраживање које укључује пунолетног пословно способног пацијента може се предузимати само уз његов пристанак.

Пацијент пристанак из става 1. овог члана мора дати у писменом облику, након што је довољно обавештен о смислу, циљу, поступцима, очекиваним резултатима, могућим ризицима, као и о непријатним пратећим околностима истраживања.

На захтев пацијента, обавештење из става 2. овог члана даје се и у писменом облику.

Пацијент мора бити посебно упозорен да је слободан да учешће у истраживању одбије и да пристанак који је дао, у свако време опозове, у писменом облику.

Изузетно, медицинско истраживање које укључује дете, односно пацијента лишеног пословне способности, може се предузети ради непосредне користи самог пацијента и уз писмени пристанак његовог законског заступника, који је претходно обавештен у смислу ст. 2. и 4. овог члана, осим уколико се сам пацијент томе не противи.

Изузетно, истраживање у јавном здрављу, које укључује дете које је навршило 15 година живота и које је способно за расуђивање, а које не производи директну корист и не носи ризик за дете, може се одобрити уколико истраживање има за циљ да допринесе бољем разумевању стања здравља ове популације, уз писмени пристанак самог детета или његовог законског заступника, који су претходно обавештени у смислу ст. 2. и 4. овог члана.

Надлежни здравствени радник који врши медицинско истраживање, дужан је да води рачуна о томе да заштита живота и здравља пацијента увек има предност у односу на интерес друштва и науке.

Пацијент, који због медицинског истраживања претрпи штету на свом телу или здрављу, има право на накнаду штете у складу са законом, без обзира на кривицу.

Здравствена установа је дужна да, пре почетка медицинског истраживања, осигура пацијента који учествује у медицинском истраживању, за случај настанка штете по здравље тог лица која је изазвана медицинским истраживањем, у складу са законом. Здравствена установа је дужна да закључи уговор са пацијентом, којим се одређује износ неопходних трошкова који припадају пацијенту који учествује у медицинском истраживању.

Пацијент има право да учествује у клиничком испитивању лекова и медицинских средстава, у складу са законом којим се уређује област лекова и медицинских средстава.

Етички одбор здравствене установе, пре почетка медицинског истраживања, доноси одлуку о предузимању медицинског истраживања које укључује пацијенте у здравственој установи.

Забрањено је предузимање медицинског истраживања у приватној пракси.

Право детета у стационарним здравственим установама

Члан 26.

Дете до навршених 15 година живота, има право да буде смештено на болничко лечење у пратњи једног од родитеља, усвојитеља или старатеља, увек када је то могуће.

Дете које се налази на болничком лечењу има право на посете у највећој могућој мери, у складу са својим здравственим стањем и најбољим интересом.

Дете које се налази на дужем болничком лечењу има право на игру, рекреацију и образовање, у складу са његовим узрастом, потребама и најбољим интересом, у мери у којој његово здравствено стање то дозвољава.

Право пацијента да на сопствену одговорност напусти стационарну здравствену установу

Члан 27.

Пацијент има право да на сопствену одговорност напусти стационарну здравствену установу, осим у случајевима прописаним посебним законом.

О намери напуштања стационарне здравствене установе из става 1. овог члана, пацијент је дужан да дâ писмену изјаву, која се чува у медицинској документацији пацијента.

Податак о напуштању стационарне здравствене установе без најаве пацијента, надлежни здравствени радник обавезан је да упише у медицинску документацију пацијента.

Ако је пацијент дете, односно лишен пословне способности, надлежни здравствени радник обавезан је да о напуштању стационарне здравствене установе обавести, без одлагања, његовог законског заступника, односно надлежни орган старатељства.

Ако је пацијент дете, односно лишен пословне способности, а одлуку о напуштању стационарне здравствене установе, противно најбољем интересу пацијента, донесе законски заступник, надлежни здравствени радник обавезан је да, без одлагања, о томе обавести надлежни орган старатељства.

Право на олакшавање патњи и бола

Члан 28.

Пацијент има право на највиши ниво олакшавања патње и бола, сагласно општеприхваћеним стручним стандардима и етичким принципима, што подразумева терапију бола и хумано палијативно збрињавање.

Право из става 1. овог члана не подразумева еутаназију.

Право на поштовање пацијентовог времена

Члан 29.

У случају да не постоје услови да се медицинска мера пружи одмах, пацијент има право на заказивање прегледа, дијагностичких процедура, као и других медицинских мера и поступака.

Здравствена установа је дужна да поштује пацијентово време и да пацијента благовремено обавести о промени термина пружања заказане здравствене услуге из става 1. овог члана.

Право на приговор

Члан 30.

Пацијент који сматра да му је ускраћено право на здравствену заштиту, или да му је поступком здравственог радника, односно здравственог сарадника ускраћено неко од права из области здравствене заштите, има право да поднесе приговор здравственом раднику који руководи процесом рада или директору здравствене установе, односно оснивачу приватне праксе или саветнику за заштиту права пацијената.

Право на накнаду штете

Члан 31.

Пацијент који због стручне грешке здравственог радника, односно здравственог сарадника, у остваривању здравствене заштите претрпи штету на свом телу, или се стручном грешком проузрокује погоршање његовог здравственог стања, има право на накнаду штете према општим правилима о одговорности за штету.

Право на накнаду штете не може се унапред искључити или ограничити.

III. ДУЖНОСТИ ПАЦИЈЕНАТА

Члан 32.

У поступку остваривања здравствене заштите дужности пацијената, у смислу овог закона, односе се на одговорност за лично здравље, према другим корисницима здравствених услуга, здравственим радницима односно здравственим сарадницима, као и другим запосленима у здравственој установи и приватној пракси.

У остваривању здравствене заштите, пацијент је дужан да се придржава општих аката здравствене установе, приватне праксе, организационе јединице високошколске установе здравствене струке која обавља здравствену делатност и других правних лица која обављају одређене послове из здравствене делатности, о условима боравка и понашања у њима.

Одговорност пацијента за лично здравље

Члан 33.

Пацијент је дужан да при остваривању здравствене заштите:

- 1) активно учествује у заштити, очувању и унапређењу свог здравља;
- 2) у потпуности и истинито информисе надлежног здравственог радника, односно здравственог сарадника о свом здравственом стању;
- 3) придржава се упутстава и предузима мере прописане од стране надлежног здравственог радника, односно здравственог сарадника.

Одговорност пацијента према другим корисницима здравствених услуга

Члан 34.

Пацијент је дужан да поштује права других пацијената, утврђена овим законом, који остварују здравствену заштиту у здравственој установи, приватној пракси, организационој јединици високошколске установе здравствене струке која обавља здравствену делатност и другим правним лицима која обављају одређене послове из здравствене делатности.

Одговорност пацијената према здравственим радницима, односно здравственим сарадницима

Члан 35.

Пацијент је дужан да се, у поступку остваривања здравствене заштите према здравственом раднику, односно здравственом сараднику односи са поштовањем и уважавањем.

Забрањено је ометање здравствених радника, односно здравствених сарадника приликом пружања здравствене заштите.

Члан 36.

Ако се пацијент не придржава дужности из чл. 32-35. овог закона, надлежни здравствени радник, односно здравствени сарадник, после претходног упозорења, може отказати пружање даље здравствене заштите пацијенту, изузев хитне медицинске помоћи, о чему је дужан да обавести директора здравствене установе, као и да у медицинску документацију пацијента унесе разлоге за одбијање пружања здравствене заштите.

У случају из става 1. овог члана, здравствена установа, приватна пракса, организациона јединица високошколске установе здравствене струке која обавља здравствену делатност и друга правна лица која обављају одређене послове из здравствене делатности, дужни су да пацијенту обезбеде даље пружање одговарајуће здравствене заштите.

Члан 37.

Пацијент је дужан да благовремено информисе надлежну здравствену установу о отказивању термина за заказане прегледе и медицинске поступке, као и о промени адресе и телефонског броја.

IV. ЗАШТИТА ПРАВА ПАЦИЈЕНАТА

Члан 38.

Заштиту права пацијената обезбеђује јединица локалне самоуправе, одређивањем лица које обавља послове саветника за заштиту права пацијената и образовањем Савета за здравље.

Саветник за заштиту права пацијената

Члан 39.

Послове саветника за заштиту права пацијената (у даљем тексту: саветник пацијената) обавља дипломирани правник са најмање пет година радног искуства у струци и познавањем прописа из области здравства.

Саветник пацијената обавља послове заштите права пацијената по поднетим приговорима и пружа потребне информације и савете у вези са правима пацијената.

Саветник пацијената може обављати послове за више јединица локалне самоуправе.

Одлуку о организовању, финансирању и условима рада саветника пацијената, у складу са потребама пацијената и капацитетима здравствене службе на територији јединице локалне самоуправе, доноси надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Члан 40.

Саветник пацијената има службену легитимацију, којом се идентификује приликом доласка у здравствену установу, приватну праксу, организациону јединицу високошколске установе здравствене струке која обавља здравствену делатност и друго правно лице које обавља одређене послове из здравствене делатности.

Образац и садржину службене легитимације из става 1. овог члана прописује министар надлежан за послове здравља.

Здравствена установа, приватна пракса и правна лица из става 1. овог члана дужни су да на видном месту истакну име и презиме, радно време саветника пацијената, као и адресу и број телефона на који се пацијент може обратити ради заштите својих права.

У циљу ефикасног рада саветника пацијената, здравствена установа, приватна пракса и правна лица из става 1. овог члана дужни су да саветнику пацијената, у присуству здравственог радника, омогуће увид у медицинску документацију пацијента, која је у вези са наводима изнетим у приговору.

Здравствена установа, приватна пракса и правна лица из става 1. овог члана обавезни су да, на захтев саветника пацијената, у поступку по приговору, без одлагања, а најкасније у року од пет радних дана, доставе саветнику пацијената све тражене информације, податке и мишљења.

Члан 41.

Пацијент, односно његов законски заступник приговор може поднети саветнику пацијената писмено или усмено на записник.

По приговору из става 1. овог члана, саветник пацијената одмах, а најкасније у року од пет радних дана од дана подношења приговора, утврђује све битне околности и чињенице у вези са наводима изнетим у приговору.

Након утврђивања свих релевантних чињеница и околности, саветник пацијената сачињава извештај, који одмах, а најкасније у року од три радна дана, доставља подносиоцу приговора, руководиоцу организационе јединице и директору здравствене установе, односно оснивачу приватне праксе.

Директор здравствене установе, односно оснивач приватне праксе, обавезан је да у року од пет радних дана од добијања извештаја саветника пацијената, достави саветнику пацијената обавештење о поступању и предузетим мерама у вези са приговором.

Подносилац приговора, који је незадовољан извештајем саветника пацијената из става 3. овог члана, може се, у складу са законом, обратити Савету за здравље, здравственој инспекцији, односно надлежном органу организације здравственог осигурања код које је пацијент здравствено осигуран.

Саветник пацијената доставља месечни извештај о поднетим приговорима директору здравствене установе, ради његовог информисања и предузимања одређених мера у оквиру његове надлежности.

Саветник пацијената доставља тромесечни, шестомесечни и годишњи извештај Савету за здравље.

Министар надлежан за послове здравља прописује начин, поступање по приговору, образац и садржај записника и извештаја саветника пацијената.

Савет за здравље

Члан 42.

Савет за здравље, образован у јединици локалне самоуправе, у складу са законом којим се уређују јединице локалне самоуправе, поред задатака утврђених статутом, односно одлуком јединице локалне самоуправе, обавља и одређене задатке из области заштите права пацијената, и то:

1) разматра приговоре о повреди појединачних права пацијената на основу достављених и прикупљених доказа и утврђених чињеница;

2) о утврђеним чињеницама обавештава подносиоца приговора и директора здравствене установе, односно оснивача приватне праксе на коју се приговор односи и даје одговарујуће препоруке;

3) разматра извештаје саветника пацијената, прати остваривање права пацијената на територији јединице локалне самоуправе и предлаже мере за заштиту и промоцију права пацијената;

4) подноси годишњи извештај о свом раду и предузетим мерама за заштиту права пацијената надлежном органу јединице локалне самоуправе, као и министарству надлежном за послове здравља, а на територији Аутономне покрајине и органу управе надлежном за послове здравља;

Ради информисања и остваривања потребне сарадње, извештај из става 1. тачка доставља се заштитнику грађана.

Савет за здравље поред представника локалне самоуправе, чине и представници удружења грађана из реда пацијената, здравствених установа са територије јединице локалне самоуправе, као и надлежне филијале Републичког фонда за здравствено осигурање.

Члан 43.

Саветник пацијената и чланови савета за здравље обавезни су да у свом раду поступају у складу са прописима којима се уређује заштита података о личности.

V. КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

Прекршаји

Члан 44.

Новчаном казном од 300.000 до 1.000.000 динара казниће се за прекршај здравствена установа, односно друго правно лице које обавља здравствену делатност ако:

1) пацијенту не омогући остваривање права на слободан избор доктора медицине, односно доктора стоматологије (члан 12);

2) без пристанка пацијента, односно противно његовој вољи или без пристанка законског заступника детета, односно пацијента лишеног пословне способности, буду предузете медицинске мере (члан 15. ст. 2. и 3);

3) пацијенту не омогући увид у своју медицинску документацију (члан 20. став 1);

4) законском заступнику не омогући увид у медицинску документацију када је пацијент дете, односно лице лишено пословне способности (члан 20. став 2);

5) детету, које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање, не омогући увид његову медицинску документацију (члан 20. став 3);

6) прекрши обавезу чувања нарочито осетљивих података о личности пацијента, односно располаже или рукује подацима из медицинске документације пацијента супротно одредбама чл. 21. и 22.;

7) пацијенту, законском заступнику, односно пунолетном члану уже породице не омогући остваривање права из члана 23.;

8) прекрши право детета, које је навршило 15 година живота, на поверљивост података, који се налазе у његовој медицинској документацији и ако прекрши обавезу да у случају озбиљне опасности по живот и здравље детета, ту информацију саопшти његовом законском заступнику (члан 24);

9) пре почетка медицинског истраживања не осигура пацијента, који учествује у медицинском истраживању, код надлежне организације за осигурање или ако врши медицинско истраживање које укључује пацијенте, без претходне одлуке етичког одбора здравствене установе (члан 25. ст. 9. и 11);

10) саветнику пацијената не омогући увид у медицинску документацију која је у вези са наводима изнетим у приговору или ако, у поступку по приговору, у року од пет радних дана не достави саветнику пацијената све тражене информације, податке и мишљења (члан 40. ст. 4. и 5);

11) директор здравствене установе, односно оснивач приватне праксе не достави у одређеном року обавештење саветнику пацијената о предузетим мерама по приговору (члан 41. став 4).

За прекршај из става 1. овог члана казниће се и одговорно лице у здравственој установи, односно другом правном лицу које обавља здравствену делатност новчаном казном од 30.000 до 50.000 динара.

За прекршај из става 1. овог члана тач. 2) до 7), 9) и 10) казниће се и здравствени радник предузетник новчаном казном од 100.000 до 500.000 динара.

Члан 45.

Новчаном казном од 500.000 до 1.000.000 динара казниће се за прекршај здравствени радник предузетник ако поступа супротно одредбама члана 25. став 12. овог закона.

Члан 46.

Новчаном казном од 10.000 до 50.000 динара казниће се за прекршај здравствени радник ако:

1) пацијенту ускрати право на информације (члан 7. став 1);

2) пацијенту, односно законском заступнику не да обавештење које је потребно како би пацијент, односно законски заступник донео одлуку о пристанку или непристанку на предложену медицинску меру, односно у медицинску документацију не унесе податак о датом обавештењу или ако пацијенту, односно законском заступнику онемогући увид у трошкове лечења (члан 11);

3) другим лицима саопшти личне информације за које је сазнао, односно које му је пацијент у току пружања здравствене заштите саопштио (члан 14. став 2);

4) без пристанка пацијента, односно противно његовој вољи или без пристанка законског заступника детета, односно пацијента лишеног пословне способности, над пацијентом предузме медицинску меру (члан 15. ст. 2. и 3);

5) у медицинску документацију пацијента не упише податак о пристанку или одбијању пристанка пацијента, односно законског заступника на предложену медицинску меру и пацијенту не омогући увид у своју медицинску документацију или ако не води медицинску документацију у складу са законом (члан 17. став 3. и члан 20. ст. 1. и 5);

6) законском заступнику не омогући увид у медицинску документацију када је пацијент малолетно, односно лице лишено пословне способности и ако детету које је навршило 15 година живота и које је способно за расуђивање, не омогући увид у његову медицинску документацију (члан 20. ст.2 и 3);

7) прекрши обавезу чувања нарочито осетљивих података о личности пацијента, односно располаже или рукује подацима из медицинске документације пацијента супротно одредбама чл. 21, 22. и 24.;

8) не упише у медицинску документацију пацијента податак о напуштању здравствене установе без најаве пацијента, не обавести, без одлагања, о напуштању стационарне здравствене установе од стране детета, односно пацијента лишеног пословне способности надлежни орган старатељства, односно законског заступника или не обавести, без одлагања, надлежни орган старатељства о одлуци законског заступника да дете, односно пацијент лишен пословне способности напусти стационарну здравствену установу, противно најбољем интересу пацијента (члан 27. ст. 3-5).

За прекршај из става 1. овог члана тач. 3) и 8) казниће се и здравствени сарадник.

Члан 47.

Новчаном казном од 20.000 до 50.000 динара казниће се за прекршај саветник пацијената, ако не доставља месечни извештај директору здравствене установе, односно тромесечни, шестомесечни и годишњи извештај Савету за здравље (члан 41. ст. 6. и 7).

VI. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 48.

Надзор над спровођењем овог закона врши министарство надлежно за послове здравља.

Члан 49.

Јединице локалне самоуправе организоваће рад и обезбедити услове и финансијска средства за рад саветника пацијената и Савета за здравље у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Даном истека рока из става 1. овог члана престају да важе одредбе члана 39. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 107/05, 72/09 – др. закон, 88/10, 99/10, 57/11 и 119/12).

Члан 50.

Даном ступања на снагу овог закона престају да важе одредбе чл. 26-38, чл. 40, 40а, чл. 42. и 43, члан 256. став 1. тач. 1)-6), члан 259. став 1. тач. 1)-6) и

члан 263. Закона о здравственој заштити(„Службени гласник РС”, бр. 107/05, 72/09-др. закон, 88/10, 99/10, 57/11 и 119/12).

Члан 51.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење овог закона садржан је у члану 97. став 10. Устава Републике Србије („Службени гласник РС”, број 98/06), којим је прописано да Република Србије уређује и обезбеђује систем у области здравства.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Права пацијената у Републици Србији уређена су низом прописа из области система здравствене заштите (Закон о здравственој заштити, Закон о здравственом осигурању, Закон о лековима и медицинским средствима, Закон о јавном здрављу, Закон о трансплатацији органа, Закон о трансплатацији ћелија и ткива, Закон о лечењу неплодности поступцима биомедицински потпомогнутог оплођења и др).

Овим прописима надлежности у спровођењу права пацијената често се преклапају, због чега су запажени проблеми у њиховој ефикасној примени.

Разлог за доношење посебног Закона о правима пацијената је потреба да се област права пацијената, начин остваривања и начин заштите тих права, као и дужности пацијената, уреди на потпунији и прецизнији начин. Доношење Закона о правима пацијената неопходно је и ради усаглашавања постојећих прописа, који на директан или индиректан начин уређују област права пацијената.

Такође, разлози су садржани и у настојању Републике Србије да и у овој области правни систем усагласи са утврђеним европским и међународним стандардима, садржаним у следећим документима: Европска повеља о правима пацијената (донета 2002. године), Конвенција о заштити људских права и достојанства људског бића у погледу примене биологије и медицине – Конвенција о људским правима и биомедицини („Службени гласник РС-Међународни уговори”, број 12/10 – Конвенција Савета Европе која је ратификована 2010. године), Конвенција Уједињених нација о правима детета (донета 1989. године, ратификована 2001. године), Универзална декларација о биоетици и људским правима УНЕСКО (донета 2005. године), Декларација о правима пацијената Светске медицинске асоцијације (донета 1981. године, ревидирана 2005. године), Етички принципи за медицинска истраживања која укључују људске субјекте Светске медицинске асоцијације (донети 1964. година, ревидирани 2008. године), Принципи права пацијената у Европи Светске здравствене организације (донети 1994. године), Отавска декларација Светске медицинске асоцијације о правима детета на здравствену заштиту (донета 1998. године).

У складу са Европском повељом о правима пацијената (у даљем тексту: Европска повеља), овим законом по први пут је изричито утврђено право пацијента на превентивне мере, право на квалитет пружања здравствене услуге, право на безбедност пацијента и право на олакшавање патње и бола, док су права пацијената, већ утврђена Законом о здравственој заштити Републике Србије, усаглашена са одредбама релевантних међународних докумената.

Овим законом по први пут је утврђено и право пацијента да на сопствену одговорност напусти здравствену установу, права детета у стационарним здравственим установама, установљена у складу са Отавском декларацијом Светске медицинске асоцијације о правима детета на здравствену заштиту, као

и право на друго стручно мишљење, утврђено Декларацијом о правима пацијената Светске медицинске асоцијације и Принципима права пацијената у Европи Светске здравствене организације.

Поред дужности пацијената у виду одговорности за сопствено здравље, које је било дефинисано одредбама Закона о здравственој заштити, утврђене су и дужности пацијента да поштује права других пацијената као и одговорност пацијента према здравственим радницима, здравственим сарадницима и другим лицима која пружају и обезбеђују здравствене услуге.

На нов начин уређена је и заштита права пацијената, и то организовањем саветника за заштиту права пацијената и Савета за здравље у јединицама локалне самоуправе.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ПОЈЕДИНАЧНИХ РЕШЕЊА

У поглављу I – **Основне одредбе**, прописано је шта се уређује овим законом, утврђено је значење појединих појмова употребљених у овом закону, прописано је да се пацијенту гарантују једнака права на квалитетну и континурану здравствену заштиту, као и да се остваривање права заснива на партнерском односу пацијента и здравственог радника, односно здравственог сарадника.

У члану 1. прописано је да се овим законом уређују права пацијената приликом коришћења здравствене заштите, начин остваривања и начин заштите тих права, као и друга питања у вези са правима и дужностима пацијената.

У члану 2. дефинисани су основни појмови који се употребљавају у овом закону.

Појам пацијента и медицинске мере дефинисан је у складу са дефиницијом ових појмова садржаним у Принципима права пацијената у Европи Светске здравствене организације (у даљем тексту: Принципи СЗО), значење појма детета је утврђено у складу са Конвенцијом о правима детета УН, способност за расуђивање детета старијег од 15 година у складу са одредбама Декларација о правима пацијената Светске медицинске асоцијације, док су чланови уже породице дефинисани у складу са истим појмом садржаним у нацрту закона којим се уређују права пацијената са метналним сметњама.

У члану 3. прописано је да се пацијенту гарантује једнако право на квалитетну и континуирану здравствену заштиту, у складу са његовим здравственим стањем, општеприхваћеним стручним стандардима и етичким начелима, у најбољем интересу пацијента и уз поштовање његових личних ставова. Поред општеприхваћених стручних стандарда и етичких начела, као детерминанте квалитета здравствених услуга, подвучен је најбољи интерес пацијента, као темељ свих одлука у области здравствене заштите, али и поштовање пацијентових личних ставова, пресудних у доношењу одлука које се тичу пацијентовог здравља.

Партнерски однос између пацијента и здравственог радника, односно здравственог сарадника, у којем је пацијент партнер здравственом раднику у доношењу одлука о предузимању мера, чини основ духа овог закона и представља одраз Уставом загарантоване неповредивости физичког и психичког интегритета сваког човека.

У чл. 4. и 5. прописано је да се одредбе овог закона односе и на стране држављане који остварују здравствену заштиту у Републици Србији, као и да се примењује на здравствену службу у целини.

У поглављу II – **Права пацијената**, дефинисана су права пацијената утврђена овим законом: право на доступност здравствене заштите, право на информације, право на превентивне мере, право на квалитет пружања здравствене услуге, право на безбедност пацијента, право на обавештење, право на слободан избор, право на друго стручно мишљење, право на приватност и поверљивост, право на пристанак, право на увид у медицинску документацију, право на поверљивост података о здравственом стању пацијента, право пацијента са којим се врши медицинско истраживање, права детета у стационарним здравственим установама, право пацијента да на сопствену одговорност напусти стационарну здравствену установу, право на олакшавање патњи и бола, право на поштовање пацијентовог времена, право на приговор и право на накнаду штете.

У члану 6. утврђено је **право на доступност здравствене заштите**, као право на доступну здравствену заштиту највећег могућег нивоа квалитета, у складу са пацијентовим здравственим стањем, без дискриминације у односу на финансијске могућности, место становања, врсту обољења или време приступа здравственој служби.

У члану 7. утврђено је **право на информације**, као право пацијента на све врсте информација о стању свога здравља, здравственој служби и начину како је користи, као и на све информације које су на основу научних истраживања и технолошких иновација доступне.

У оквиру овог права, пацијенту је утврђено и право на информацију о имену и презимену и професионалном статусу здравствених радника, односно здравствених сарадника који учествују у предузимању медицинских мера и поступку његовог лечења уопште, у складу са Принципима СЗО.

У члану 8. утврђено је **право на превентивне мере**, као право на одговарајуће здравствене услуге ради очувања и унапређења здравља, спречавања, сузбијања и раног откривања болести и других поремећаја здравља, које се остварује подизањем свести људи и обезбеђивањем здравствених услуга у одговарајућим интервалима за групације становништва које су изложене повећаном ризику оболевања.

У члану 9. утврђено је **право на квалитет пружања здравствене услуге**, као право на одговарајући ниво пружања здравствених услуга, у складу са здравственим стањем и утврђеним стручним стандардима, и хуманим односом према пацијенту. Ово право дефинисано у складу са одредбама о квалитету Европске повеље о правима пацијената, Принципа СЗО и Декларације о правима пацијената Светске медицинске асоцијације (у даљем тексту: Лисабонска декларација СМА).

У члану 10. утврђено је **право на безбедност пацијента**, као право на безбедност у остваривању здравствене заштите, а у циљу постизања најповољнијег исхода лечења и смањења ризика за настанак нежељених последица по здравље пацијента на најмању могућу меру.

У члану 11. утврђено је **право на обавештење**. Према Конвенцији Савета Европе о људским правима и биомедицини (у даљем тексту Конвенција СЕ), коју је Србија ратификовала 2010. године, ово право подразумева право пацијента да од надлежног здравственог радника добије обавештење које му је потребно како би донео одлуку да пристане или не пристане на предложену медицинску меру.

У складу са одредбама Европске повеље, то обавештење је надлежни здравствени радник дужан да да благовремено, на начин који је разумљив пацијенту, па је стога утврђено да то обавештење здравствени радник даје

усмено, како би могао бити испуњен услов прилагођености обавештења сваком поједином пацијенту. У циљу заштите пацијената са посебним потребама, утврђена је обавеза здравствене установе да пацијенту који је глувонем обезбеди тумача.

Садржај обавештења које је дужан да да здравствени радник, дефинисан је у складу са одредбама Конвенција СЕ, Европске повеље и Принципима СЗО које говоре о садржају обавештења.

Право пацијента да се одрекне обавештења утврђено је сходно Европској повељи, али је предвиђено и ограничење да се он не може одрећи и обавештења о томе да је предложена медицинска мера потребна и да није без знатног ризика, односно да је ризично њено не предузимање.

Могућност да здравствени радник, изузетно, прећути или умањи обавештење, дата је, сходно одредбама Принципа СЗО и Лисабонске декларације СМА, у случајевима када постоји озбиљна опасност да би обавештење знатно нашкодило здрављу пацијента. Ова одредба односи се пре свега на случајеве саопштавање дијагноза најтежих болести.

У оквиру права на обавештење, утврђено је и право детета на поверљиво саветовање у току остваривања здравствене заштите, и без пристанка родитеља, када је то у најбољем интересу детета. Ова одредба следи препоруке Комитета за права детета у Коментару бр. 12 на Конвенцију о правима детета УН, у којем се каже да су државе дужне да обезбеде деци приступ поверљивом саветовању без родитељског пристанка, без обзира на године детета, у случају када је дете жртва насиља или злостављања у породици, у случају сукоба родитеља и детета у погледу приступа здравственој служби или када дете има потребу за услугама или едукацијом у области репродуктивног здравља, наглашавајући да се ово право разликује од права на пристанак и стога не треба да буде ограничено годинама старости.

У члану 12. утврђено је **право на слободан избор**, а које подразумева право на слободан избор доктора медицине, односно доктора стоматологије, здравствене установе и предложених медицинских мера.

У члану 13. утврђено је **право на друго стручно мишљење**, као право пацијента да од доктора медицине, односно стоматологије затражи друго стручно мишљење о стању свога здравља, сходно одредбама Принципа СЗО и Лисабонске декларације СМА.

У циљу омогућавања овог права пацијената, утврђена је и обавеза здравствених установа да истакну списак здравствених радника који пружају здравствене услуге у одређеној организационој јединици, и који стога могу да пруже пацијенту друго стручно мишљење.

У члану 14. утврђено је **право на приватност и поверљивост**, као право на поверљивост свих личних информација које је пацијент саопштио надлежном здравственом раднику, односно здравственом сараднику.

Сходно одредбама Европске повеље и Принципа СЗО, прегледу пацијента и предузимању медицинских мера уопште могу присуствовати само они здравствени радници, односно здравствени сарадници који непосредно учествују у прегледу пацијента и предузимању медицинских мера, док за присутност других лица пристанак даје сам пацијент.

Одредба да пацијент има право да одбије да његовом прегледу и предузимању других медицинских мера присуствују ученици и студенти здравствене струке у сврху обављања практичне наставе, као и здравствени радници и здравствени сарадници у току обављања приправничког стажа и

стручног усавршавања, увршћена је у текст закона у складу са одредбама Принципа СЗО и Лисабонске декларације СМА, које то право пацијента утврђују.

У чл. 15-19. утврђено је **право на пристанак**. Овим одредбама прописано је да се медицинска мера може предузети само на основу пристанка информисаног пацијента.

Одредба да се медицинска мера противно вољи пацијента, односно законског заступника малолетног, односно пацијента лишеног пословне способности, може се предузети само у изузетним случајевима, који су утврђени законом и који су у складу са лекарском етиком, утврђена је сходно стандардима Лисабонске декларације СМА.

Пацијент има право да дати пристанак опозове у свако доба, као и да предложеној медицинској мери одбије, при чему је надлежни здравствени радник дужан да пацијента упозори на последице одбијања.

Над пацијентом који је без свести, или из других разлога није у стању да саопшти свој пристанак, хитна медицинска мера може се предузети и без његовог пристанка. Сходно одредбама Отавске декларације Светске медицинске асоцијације о правима детета на здравствену заштиту (у даљем тексту: Отавска декларација СМА) и Декларације о правима пацијената СМА, на исти начин се може поступити и у случају потребе за предузимањем хитне медицинске мере када законски заступник није доступан или одбија предложеној хитној медицинској мери.

Ако је пацијент дете или је лишен пословне способности, медицинска мера се може предузети уз обавештење и пристанак његовог законског заступника.

Међутим, и дете, односно пацијент лишен пословне способности треба да буде укључен у доношење одлуке о пристанку на предложеној медицинској мери, у складу са његовом зрелашћу и способношћу за расуђивање.

У случају да надлежни здравствени радник сматра да законски заступник пацијента не поступа у најбољем интересу детета или лица лишеног пословне способности, дужан је да о томе одмах обавести надлежни орган старатељства.

Коментаром бр. 12 Комитета за права детета на Конвенцију о правима детета УН утврђено је да државе треба да одреде старосну границу способности детета за самостално одлучивање о пристанку. Породичним законом Републике Србије утврђено је да дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може дати пристанак за предузимање медицинског захвата. Одредбом Закона о здравственој заштити Републике Србије, старосна граница од 15 година и способност за расуђивање били су услов за способност детета за давање самосталног пристанка на медицинску меру, без пристанка родитеља. Исто решење задржано је и у Закону о правима пацијената.

Одредба да, у случају да дете које је навршило 15 година живота и способно је за расуђивање одбије предложеној медицинској мери, надлежни здравствени радник је дужан да пристанак затражи од законског заступника, заснива се на најбољем интересу детета, као основи за доношење одлука надлежног здравственог радника, а што је у складу са Конвенцијом о правима детета УН.

У члану 20. утврђено је **право на увид у медицинску документацију** које подразумева право пацијента на увид у своју медицинску документацију.

У чл. 21-24. утврђено је **право на поверљивост података о здравственом стању пацијента**. Дужности чувања ових података надлежни здравствени радници, односно здравствени сарадници, могу бити ослобођени само на основу писменог пристанка пацијента, односно законског заступника, или на основу одлуке суда.

Пацијент, односно законски заступник може, на основу писменог пристанка или овлашћења овереног код надлежног органа, дозволити саопштавање података о његовом здравственом стању. Изузетно, ради избегавања здравственог ризика за члана породице, надлежни здравствени радник податке може саопштити пунолетном члану породице и ако пацијент за то није дао пристанак.

Право на копију медицинске документације утврђено је у складу са Европском повељом и Принципима СЗО. Трошкови које с тим у вези има пацијент, ограничени су само на неопходне трошкове израде копије медицинске документације.

Изводи, односно копије медицинске документације за умрлог члана породице, могу се дати пунолетном члану уже породице, односно законском заступнику на његов захтев, ради остваривања законом утврђених права.

Право детета старијег од 15 година и способног за расуђивање на поверљивост података у његовој медицинској документацији, утврђено је у складу са Коментаром бр. 4 Комитета за права детета на Конвенцију о правима детета УН, Отавском декларацијом СМА и Лисабонском декларацијом СМА. Посебна заштита детета у оквиру овог права дата је кроз дужност надлежног здравственог радника да, и поред захтева детета да се информације о његовом здравственом стању не саопште његовом законском заступнику, у случају озбиљне опасности по живот и здравље детета, исте саопшти законском заступнику. На тај начин, уз уважавање права детета на поверљивост, у први план је стављен његов најбољи интерес као одлучујући у томе да ли је неопходно и укључивање законског заступника, ради додатне заштите детета. У свим случајевима опасности по живот и здравље детета, здравствени радник је дужан да обавести родитеље. Ово право, са друге стране, не искључује могућност да, уз пристанак детета, и у случајевима када нема озбиљне опасности по здравље детета, приступ подацима из медицинске документације има и сам родитељ.

У члану 25. утврђено је **право пацијента који учествује у медицинском истраживању**. Истраживање које укључује пунолетног пословно способног пацијента може се предузети само уз његов писмени пристанак, након што је довољно обавештен о смислу, циљу, поступцима, очекиваним резултатима, могућим ризицима, непријатним пратећим околностима истраживања, као и да је слободан да учешће у истраживању одбије и да дати пристанак у свако време опозове.

Изузетно, медицинско истраживање које укључује дете, односно пацијента лишеног пословне способности, може се предузети ради непосредне користи самог пацијента и уз писмени пристанак његовог законског заступника. Ограничење да се овакво истраживање не може спровести ако се само лице томе противи, уведена је у складу са ратификованом Конвенцијом СЕ и Етичким принципима за медицинска истраживања која укључују људске субјекте Светске медицинске асоцијације (у даљем тексту: Хелсиншка декларација СМА). На тај начин, додатно су заштићена права особа које нису способне за самостално одлучивање о пристанку на медицинско истраживање.

Могућност да се, изузетно, истраживање у јавном здрављу које укључује дете које је навршило 15 година живота и које је способно за расуђивање, а које не производи директну корист и не носи ризик за дете, може одобрити уколико истраживање има за циљ да допринесе бољем разумевању стања здравља ове популације, уз писмени пристанак самог детета или његовог законског заступника, утврђена је сходно истој одредби предвиђеној ратификованом Конвенцијом СЕ, Декларацијом УНЕСКО, Принципима СЗО и Хелсиншком декларацијом СМА. У свим наведеним међународним документима као услов за оваква истраживања утврђено је да она носе само минимални ризик за дете, док је одредба овог закона у том смислу рестриктивнија, постављајући услов да истраживање не носи никакав ризик за дете. Истраживања у јавном здрављу на која се ова одредба односи, подразумевају по правилу истраживања у форми анкете и имају за циљ истраживања стилова живота и понашања у циљу превенције болести и побољшања здравља ове популације.

Пре почетка медицинског истраживања, Етички одбор здравствене установе доноси одлуку о предузимању медицинског истраживања које укључује пацијенте у здравственој установи.

У члану 26. утврђена су **права детета у стационарним здравственим установама**. Оно подразумева да дете до навршених 15 година живота има право да буде смештено на болничко лечење у пратњи једног од родитеља, усвојитеља или старатеља, увек када је то могуће, као и да дете које се налази на болничком лечењу има право на посете у највећој могућој мери, у складу са својим здравственим стањем и најбољим интересом.

У члану 27. утврђено је **право пацијента да на сопствену одговорност напусти стационарну здравствену установу**. Ово право произлази из права пацијента да одбије предложено медицинску меру. Међутим, уколико је пацијент дете или лишен пословне способности, о напуштању здравствене установе надлежни здравствени радник је дужан да без одлагања обавести законског заступника тог пацијента, односно надлежни орган старатељства. Ако одлуку о напуштању стационарне здравствене установе за дете, односно пацијента лишеног пословне способности донесе законски заступник, противно најбољем интересу пацијента, надлежни здравствени радник је дужан да без одлагања о томе обавести надлежни орган старатељства, као и у случају сваке друге одлуке законског заступника која је противна најбољем интересу пацијента.

У члану 28. утврђено је **право на олакшавање патњи и бола**. Ово право подразумева највиши ниво олакшавања патње и бола, односно право на терапију бола и хумано палијативно збрињавање, али не и еутаназију.

У члану 29. утврђено је **право на поштовање пацијентовог времена**. Ово право подразумева да у случају да не постоје услови да се медицинска мера пружи одмах, пацијент има право на заказивање прегледа, дијагностичких процедура, као и других медицинских мера и поступака, а да је здравствена установа дужна да поштује пацијентово време и да га благовремено обавести о промени термина пружања заказане здравствене услуге.

У члану 30. утврђено је **право на приговор**. Одредбама овог члана прописано је да пацијент, који сматра да му је ускраћено право на здравствену заштиту, или да му је поступком здравственог радника, односно здравственог сарадника ускраћено неко од права из области здравствене заштите, има право да поднесе приговор здравственом раднику који руководи процесом рада или директору здравствене установе, односно оснивачу приватне праксе или саветнику за заштиту права пацијената. Пацијенту је остављено да сам одлучи коме ће се од набројаних обратити.

У члану 31. утврђено је **право на накнаду штете**. Ово право подразумева да пацијент који због стручне грешке здравственог радника, односно здравственог сарадника, у остваривању здравствене заштите претрпи штету на свом телу, или се стручном грешком проузрокује погоршање његовог здравственог стања, има право на накнаду штете према општим правилима о одговорности за штету, као и да се ово право на накнаду штете не може унапред искључити или ограничити.

У **поглављу III – Дужности пацијената**, утврђене су дужности пацијената које се односе на одговорност за лично здравље, одговорност према другим корисницима здравствених услуга, одговорност према здравственим радницима, односно здравственим сарадницима, који пружају здравствене услуге.

У чл. 32-37. утврђена је одговорност пацијента за лично здравље; одговорност пацијента према другим корисницима здравствених услуга, дужност пацијента да поштује права других пацијената; одговорност према здравственим радницима, односно здравственим сарадницима као и дужност пацијента да се према њима у поступку остваривања здравствене заштите односи са поштовањем и уважавањем.

У случају да се пацијент не придржава ових дужности, надлежни здравствени радник, односно здравствени сарадник, после претходног упозорења, може отказати пружање даље здравствене заштите пацијенту, изузев хитне медицинске помоћи, о чему је дужан да обавести директора здравствене установе, као и да у медицинску документацију пацијента унесе разлоге за одбијање пружања здравствене заштите. У овом случају, здравствена установа је дужна да пацијенту обезбеди даље пружање одговарајуће здравствене заштите.

Овим одредбама утврђена је и дужност пацијента да благовремено информисе надлежну здравствену установу о отказивању термина за заказане прегледе и медицинске поступке, као и о промени адресе и телефонског броја.

У **поглављу IV – уређена је заштита права пацијената**, која се обезбеђује преко саветника за заштиту права пацијената и Савета за здравље.

Овим решењем заштита права пацијената је измештена из здравствене установе у јединицу локалне самоуправе, у складу са децентрализацијом здравства и преношењем оснивачких права за здравствене установе примарне здравствене заштите (домова здравља) на локалну самоуправу. Овим се истовремено обезбеђује и већа самосталност и објективност одговорног лица за поступање по приговору пацијента.

У члану 38. прописано је да јединица локалне самоуправе одређује лице које обавља послове саветника за заштиту права пацијената. Такође утврђена је и надлежност Савета за здравље, у складу са законом којим се уређују јединице локалне самоуправе.

У члану 39. прописано је да послове саветника за заштиту права пацијената обавља дипломирани правник са најмање пет година радног искуства у струци и познавањем прописа из области здравства. Истовремено је дата могућност да он може да обавља ове послове за више јединица локалне самоуправе и да одлуку о организовању, финансирању и условима рада, у складу са потребама и капацитетима здравствене службе, доноси надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Министарство здравља ће у оквиру активности на спровођењу овог закона, везано за организовање рада саветника за заштиту права пацијената за

више јединица локалне самоуправе, а полазећи од Плана мреже здравствених установа и њене организованости ујединицама локалне самоуправе, препоручити да се ти послови обављају у јединици локалне самоуправе са највећим бројем становника и са најразвијенијом здравственом службом.

У члану 40. прописано је да саветник за заштиту права пацијената има службену легитимацију, којом се идентификује приликом обављања послова заштите права пацијената. Образац и садржину службене легитимације прописује министар надлежан за послове здравља.

Одредбама овог члана прописана је обавеза здравствене установе, приватне праксе и другог правног лица које обавља одређене послове здравствене делатности, да саветнику за заштиту права пацијената омогући увид у медицинску документацију пацијента, а која је у вези са поднетим приговором, као и да у року од пет дана достави све тражене информације, податке и мишљења.

У члану 41. прописан је начин на који пацијент може поднети приговор, као и да саветник за заштиту права пацијената мора најкасније у року од пет радних дана да утврди све битне околности и чињенице у вези са наводима изнетим у приговору, на основу чега сачињава извештај, који доставља подносиоцу приговора, руководиоцу организационе јединице и директору здравствене установе, односно оснивачу приватне праксе.

Одредбама овог члана утврђено је да се, уколико подносилац приговора није задовољан извештајем, може обратити Савету за здравље, здравственој инспекцији или надлежном органу организације здравственог осигурања.

Такође је утврђена обавеза да саветник за заштиту права пацијената доставља месечни извештај о поднетим приговорима директору здравствене установе, а тромесечни, шестомесечни и годишњи извештај Савету за здравље.

У члану 42. утврђени су послови Савета за здравље, које обавља у области заштите права пацијената. Одредбама овог члана прописано је да Савет разматра приговоре о повреди права пацијената на основу достављених и прикупљених доказа и утврђених чињеница, о чему обавештава подносиоца приговора, директора здравствене установе, односно оснивача приватне праксе и даје одговарајуће препоруке; разматра извештаје саветника за заштиту права пацијената; прати остваривање права пацијената и предлаже мере за заштиту и промоцију права пацијената; подноси годишње извештаје о свом раду надлежном органу јединице локалне самоуправе, министарству надлежном за послове здравља, надлежном органу на територији аутономне покрајине. Извештај о раду, ради информисања и остваривања потребне сарадње доставља и заштитнику грађана.

У члану 43. прописана је обавеза саветника за заштиту права пацијената и чланова Савета за здравље да у свом раду поступају у складу са прописима којима се уређује област заштите података о личности.

У поглављу V прописане су казнене одредбе.

У чл. 44-47. прописане су новчане казне за здравствену установу, односно друго правно лице које обавља здравствену делатност, одговорно лице у здравственој установи, здравственог радника предузетника, здравственог радника, здравственог сарадника и саветника за заштиту права пацијената, ако поступају супротно одредбама овог закона.

Поглавље VI садржи прелазне и завршне одредбе.

У чл. 48-51. утврђено је да надзор над спровођењем овог закона врши министарство надлежно за послове здравља, као и да ће јединице локалне самоуправе обезбедити услове и финансијска средства за рад саветника за заштиту права пацијената и Савета за здравље, у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Овим одредбама предвиђено је да до истека наведеног рока остају на снази одредбе члана 39. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 107/05, 72/09 – др. закон, 88/10, 99/10, 57/11 и 119/12), да ступањем на снагу овог закона, престају да важе одредбе Закона о здравственој заштити, чл. 26-38, чл.40, 40а,чл. 42и 43,члан 256. став 1. тач. 1)-6), , члан 259. став 1. тач. 1) - 6) и члан 263.

Овим одредбама утврђено је да овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

IV. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА

За спровођење овог закона није потребно обезбедити додатна средства из буџета Републике Србије.

На основу Закона о здравственој заштити, који је донет 2005. године, послове заштите пацијентових права обављали су дипломирани правници у здравственој установи. Ове послове углавном, обављали су као додатне, поред других послова на радном месту дипломираног правника.

Ступањем на снагу Закона о правима пацијената, јединице локалне самоуправе организоваће рад саветника за заштиту права пацијената, односно послови заштите права пацијената неће се обављати у здравственим установама. Дипломирани правници који су обављали те послове као додатне, задржаће свој радно правни статус у здравственој установи.

На основу података о броју приговора пацијената који су у протеклом периоду упућени заштитнику права пацијената у здравственим установама, утврђено је да број приговора није био изражен у великом обиму, због чега послове саветника за заштиту права пацијената, у складу са овим законом, могу обављати постојећи дипломирани правници у јединицама локалне самоуправе.

Министарство здравља ће у циљу едукације и стручног оспособљавања саветника за заштиту права пацијената, организовати потребну едукацију из области здравствене заштите и здравственог осигурања.

Спроводећи ову активност као и почетак рада саветника за заштиту права пацијената у јединицама локалне самоуправе шест месеци након ступања на снагу овог закона, Министарство здравља ће настојати да изврши потребну едукацију постојећих дипломираних правника за обављање ових послова, што неће захтевати запошљавање нових радника у јединицама локалне самоуправе.

V. СПРОВОЂЕЊЕ ЈАВНЕ РАСПРАВЕ О НАЦРТУ ЗАКОНА

У складу са Програмом јавне расправе, који је усвојио Одбор за јавне службе Владе од 30. Октобра 2012. године, Министарство је припремило Оперативни план за спровођење Јавне расправе.

Јавна расправа је спроведена у седиштима четири клиничка центра-Крагујевцу, Нишу, Новом Саду и Београду. У Јавној расправи су учествовали директори и представници Етичких одбора здравствених установа, представници: факултета и школа здравствене струке, удружења пацијената, градских и општинских органа надлежних за послове здравља, заштитника права грађана, повереника за информације од јавног значаја, медија, као и истакнути стручњаци у области права пацијената.

Расправа је била организована и у институцијама у области здравства и то: Републичком фонду за здравствено осигурање, Коморама здравствених радника (лекарској, фармацеутској, стоматолошкој, комори биохемичара, медицинских сестара и техничара), Комори здравствених установа, Здравственом савету Србије, Српском лекарском друштву, као и у синдикатима запослених у здравству. Јавна расправа је одржана и у Сталној конференцији градова и општина, с обзиром да је извршена децентрализација у здравственом систему, у смислу преношења оснивачких права установа примарне здравствене заштите на локалну самоуправу и њихове одговорности за организовање и спровођење здравствене заштите грађана на свом подручју.

Расправа је такође спроведена и у УНИЦЕФ-у, ОЕБС-у, Правном скенеру, Центру за права детета и другим институцијама које су изразиле интерес да допринесу одговарајућим решењима са аспекта права детета.

Посебан интерес и активност исказала су поједина удружења грађана-пацијената оболелих од одређених болести.

На овим јавним расправама изнети су бројни предлози и сугестије, који су допринели квалитетнијем решењима појединих правних института овог закона.